

Motion mot motion: Ett idrottspolitiskt program för Sverige

Idrottsrörelsen – en anomali i postmodern tid

Kalle Danielsson

Student vid Idrottsvetenskapliga programmet
Malmö högskola

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org 2003-06-14.

Copyright © Kalle Danielsson 2003. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Under 1900-talet växte sig folkrörelserna starka och fyllde de svenska medborgarnas liv med nödvändiga ideologier och ställningstaganden. Fackförbund, kooperativ och bildningsförbund var alla samfälligheter som gjorde den svenske 1900-talsmedborgaren medveten om sina demokratiska rättigheter. Sveriges starka nykterhetsrörelse bidrog till sedlighet och till folkhälsa. Idrottsrörelsen hade i sin initiala fas ingen ideologisk anknytning; numera finns det dock styrdokument för RF som hävdar idrottens förträfflighet, vilket *Vänsterhögern, de gröna* skulle vilja syna lite närmre. I programmet (Idrottsrörelsens idéprogram *Idrott till 2-tusen*, Riksidrottsmötet 1995, s. 6) står det:

Vi vill på alla nivåer bedriva vår idrott så att den utvecklar människor positivt såväl fysiskt och psykiskt som socialt och kulturellt.

Intentionen är god, men håller idrottsrörelsen vad den lovar? Alarmerande forskningsrapporter visar på missförhållanden inom idrottsrörelsens verksamhet. Tomas Peterson har bl a synliggjort en selektionsprocess inom svenska fotbollsförbundets regi, som systematiskt missgynnar flickor och pojkar som är födda senare på året. Även medialt uppvaktade fall har på sistone belyst oönskade element inom idrotten. Handbollsdomaren Peter Mattias Jansson diskuterade idrottens problem med avsaknaden av respekt för homosexuella, vilket ledde till att Jansson misshandlades av okända gärningsmän.

Vänsterhögern, de gröna ser inte med blida ögon på detta och vill att RF:s verksamhet ska synas i sömmarna. Denna undersökning vill vi inspirera till genom en överblick av de punkter som RF framhäver som positiva i sitt idéprogram, men som *Vänsterhögern, de gröna* tycker är tveksamma.

Fysisk, psykisk, social och kulturell utveckling?

Vänsterhögern, de gröna instämmer i att idrott kan bidra till ovannämnda utveckling men att det inte specifikt i RF:s stadgar eller praxis står någonting som rättfärdigar deras monopol på idrott, och de ekonomiska fördelar det innebär. Många aktiviteter sker idag inom den privata sektorn i form av aktiviteter som aerobics och styrketräning. Även den civila sektorn fylls av aktiviteter och rekreationsprogram av både spontan och rutinmässig karaktär, till exempel en joggingtur i skogen eller en runda ner på parkeringen med skateboarden.

Vänsterhögern, de gröna anser följaktligen att en fysisk, psykisk, social och kulturell utveckling sker även utanför RF, och att det kanske skulle vara en fördel om denna utveckling, i en större utsträckning, försiggick där. Många föreningar som har organiserad verksamhet baserad på fysisk aktivitet får idag inga aktivitetsbidrag av kommunerna för att deras idrott inte ingår i något av RF:s förbund.

Demokrati, fostran, jämställdhet?

Vänsterhögern, de gröna vill att staten ger anslag till forskning som ska undersöka den demokratiska effektiviteten och medvetenheten ute i landets idrottsföreningar det finns skäl att betvivla dess påstådda förträfflighet. Angående idrottens hävdade egenskaper som en god fostrare, vill *Vänsterhögern, de gröna* ställa frågan: Bör en institution vars verksamhet bygger på tävling, och den av detta följande självklara uppburenhet som tillfaller vinnarna, anses vara en god fostrare?

Att RF överhuvudtaget vågar yppa begreppet jämställdhet inom idrotten kan bara ses som skamligt. Inom allt för många idrotter, både på bredd- och elitnivå, tränar och tävlar könen var för sig och detta kan, per definition, inte kallas för jämställdhet. Torbjörn Tännsjö har belyst detta problem (Tännsjö Against sexual discrimination in sports. s.101.

Vänsterhögern, de grönas översättning):

Sexuell diskriminering är ett utbrett och motsträvt fenomen. Men om den är tydlig och blir belyst så försvaras den sällan rakt av, inte i väst i alla fall. Hur som helst finns det ett anmärkningsvärt undantag. Inom idrott tar man sexuell diskriminering för given.

Lika lite som idrotten kan betraktas som jämställd, är det en institution som kan lära oss vad demokrati är. Finns det någon samhällelig institution i vår demokrati, förutom idrotten, där kvinnor och män verkar var för sig?

Respekt för andra?

Vänsterhögern, de gröna skulle även vilja att staten gav anslag till forskning som ska undersöka idrottens effektivitet som integrerande institution. Även här finns det skäl att betvivla denna påstådda funktion. Att flickor/kvinnor och pojkar/män tävlar och tränar var för sig är en formell bestämmelse. Det är det däremot inte vad det gäller så kallade invandrare och svenskars samfälliga idrottande, de får träna och tävla tillsammans. Men forskning tyder på att majoriteten idrottande invandrare är aktiva i föreningar där de flesta medlemmarna delar etnisk bakgrund, eller har det gemensamt att man inte är född i Sverige. Detta är inget fel i sig. *Vänsterhögern, de gröna* är för föreningsfrihet. *Vänsterhögern, de gröna* vill däremot att man ska tänka sig för innan man kallar idrotten en plats för integration och förvänta sig kredit för det, när det i realiteten rör sig om att invandrare och svenskar spelar mot varandra istället för med varandra.

Fientligheten mot personer med homosexuell läggning inom idrotten anser *Vänsterhögern, de gröna* vara ett stort problem. Varningsklockan ringde när Peter Mattias Jansson, den homosexuelle handbollsdomaren, blev misshandlad för att han diskuterat bristen på respekt mot homosexuella inom idrotten. Inom de flesta områden i samhället, om än inte alla, blir människor bemötta med tolerans oavsett sexuell läggning; detta vill *Vänsterhögern, de gröna* främja inom idrottsfältet.

Idrottspolitiska åtgärder

Vad göra då? Är *Vänsterhögern, de gröna* mot all organiserad idrott? Naturligtvis inte. *Vänsterhögern, de gröna* instämmer i vikten av att folkhälsan främjas och att detta mycket väl kan ske genom motion och fysisk aktivitet. Däremot vill *Vänsterhögern, de gröna* göra det klart att vi inte anser att idrotten skall regisseras av RF utan av staten, dessas hävdade förträffliga samarbete till trots. Subventioner av lokalhyra och aktivitetsbidraget, för och till föreningarna, skall fortfarande administreras av kommunerna. LOK-stödet skall gå direkt från stat till föreningar. *Vänsterhögern, de gröna* vill även belysa vikten av att Sveriges idrottsföreningar blir införlivade i det svenska rättssystemet, i en större utsträckning. Dessa föreningar skall inte lyda under RS:s semijuridiska rättssystem där man hellre friar än fäller. RF:s uppdrag bör bara, enligt *Vänsterhögern, de gröna*, sträcka sig till att sköta registrering av föreningar och rekryterandet av representanter för de svenska landslagen, med förbehåll att de slopar elitlägren för juniorer och därmed kanske kan stävja den rådande selektionsprocess som nämns ovan.

Bilaga 1, Diskussionsmaterial till *Vänsterhögern, de grönas* partipolitiska program

Jämförelse mellan idrottens och musikens kulturella och ekonomiska värde

Idrotten har definitivt haft en stor betydelse i nittonhundratalets Sverige. Som folkrörelse och som en del i det socialdemokratiska folkhemsprojektet. Svensk idrott har rönt stora framgångar internationellt, såväl inom individuell idrott som inom lagidrott. Detta, kan man anta, har bidragit till att öka Sveriges status. Stora idrottsevenemang som Fotbolls- och Friidrotts-VM har även arrangerats av Sverige och dessa arrangemang hålls, av både publik och deltagare, för att vara mycket väl genomförda. Den svenska idrotten och dess påstådda under är en del av den svenska kulturen som många svenskar känner en stark tillhörighet till och identifierar sig med. Dess kulturella värde är obestridligt.

Det som *Vänsterhögern, de gröna* nu vill belysa är en jämförelse mellan idrotten och en annan framstående kulturyttring, som även rönt stora framgångar internationellt, nämligen det svenska musikundret. *Vänsterhögern, de gröna* vill lägga fram en hypotes i samband med denna jämförelse:

Statliga och kommunala anslag till institutioner som bedriver musikverksamhet genererar större ekonomisk vinst för samhället, än vad statliga och kommunala anslag till institutioner som bedriver idrottsverksamhet gör.

Hos många av de framgångsrika svenskar som, de senaste åren, figurerat inom den yppersta internationella idrottseliten kan man märka en tendens. De är bosatta eller skrivna i andra länder med lägre förmögenhets- och inkomstskatter. Framförallt Monaco har många invandrade idrottssvenskar som representerar vitt skilda delar av svensk idrott. De kan vara tennisspelare eller utförsåkare. En annan variant på denna tendens var en trend för några år sedan bland fotbollsspelarna i allsvenska, och anrika, Helsingborgs IF. De bosatte sig på andra sidan sundet, i danska Helsingör. Detta gjorde man för att där kunde man, vid denna tid, utnyttja en så kallad artistskatt som var kraftigt subventionerad och mer förmånlig än den svenska skatten. Det är möjligt att med hjälp av empiriska fakta hävda att många svenska elitidrottare utvandrar till andra länder, ofta med avsikten att få betala mindre skatt. Detta betyder alltså att skatter som skulle ha kunnat komma det svenska samhället tillgodo, inte gör det.

Elitidrottsmän har i snitt en idrottslig karriär till de är trettiofem år gamla, då kroppen i regel inte orkar med i samma tempo som den gjort under den gångna femtonårsperioden. All administration av, och ledarverksamhet inom, elitidrottande i Sverige skapar alltså förutsättningar för en möjlig karriär som varar runt femton år,

från tjugo till trettiofem års ålder. Elitidrotten kan förvisso vara en lukrativ variant av karriär men är alltid kortlivad, kanske hälften så kort som genomsnittet, om man gör en beräkning, av alla tänkbara karriärer.

En elitidrottares karriär är inte bara kort, den är också fylld av risker. Att hälsan och kroppen är i gott skick är en förutsättning för att kunna göra karriär som elitidrottare. Kroppen utsätts för stora prövningar och skadorna är många inom idrotten, både inom elit och bredd. Det är korrekt att anta att en elitidrottsman löper större skaderisker än vad gemene man gör i sin karriär, trots elitidrottarens, förmodade, överlägsna fysik. Detta antagande betyder i förlängningen att man kan anta att en elitidrottare är mer kostsam för sjukvården under sin karriär än vad gemene man är. Å andra sidan lär elitidrottare som dragit sig tillbaka varken drabbas av benskröhet eller hjärt- och kärlsjukdomar. Vad slutnotan blir är svårt att estimeras. Diskussionen ovan har belyst karaktärsdragen av en elitidrottares karriär, diskussionen som följer avser att belysa en kommersiell musikers karriär. Med definitionen musiker avses här en person som livnär sig på sin musik men som inte har en fast lön, utan vars inkomst är beroende av antalet sålda skivor, gager från konserter och Stimpengar för dessa. En musiker som är anställd i en symfoniorkester arbetar enligt kontrakt med fast lön och är inte beroende av antalet sålda biljetter per konsert. Därför exkluderas dessa musiker i denna definition.

Det finns säkert exempel på svenska musiker som har flyttat utomlands och kanske också av anledningen, som redovisas ovan ifråga om elitidrottare, att få skattelättnader. Men dessa tänkta musiker är inte talrika i jämförelse med hur många elitidrottare som lämnar Sverige. Det finns många internationellt storsäljande kommersiella musiker i Sverige, artister som Cardigans, Ace of Base och Roxette för att bara nämna några. Dessa artister bidrar årligen till den svenska exporten, och faktum är att musiken vid flera tillfällen varit den näst största svenska exportvaran. Den kommersiella musiken är alltså både en kulturell och ekonomisk tillgång för Sverige.

En musikers karriär kan börja tidigt, redan i tonåren kan artisten/artisterna vara vitt kända. Exempel på detta är A-Teens och Carola. En musikers yrkesverksamma karriär kan vara livet ut, som exempel på detta kan man nämna Lill-Babs och Siv Malmquist. Däremot löper en kommersiell musikers karriär större risker att ta slut på grund av trender som snabbt kan avpopularisera musikstilar och artister.

Vad krävs det då för att skapa en musiker? Vilka förutsättningar har en person idag som vill satsa på en kommersiell musikkarriär? Måste man ha en tillbörlig utbildning för att bli en världsartist? Det finns en mängd lättillgängliga musikutbildningar inom det svenska skolväsendet idag, man kan i stort sett gå hela vägen från dagis via grundskola och gymnasium till högskola eller folkhögskola. Kommunala musikskolan är annan institution vars förträfflighet brukar framhåvas.

Vänsterhögern, de gröna är emellertid övertygade att den främsta grogrunden för det

svenska musikundret är fritidsgårdar, studiefrämjandet och ABF. Dessa institutioner förser Sveriges ungdom med replokaler och instrument och lämnar dem fria att skapa vad de vill.

Sammanfattning. Som en sammanfattning av denna jämförelse mellan elitidrottare och kommersiella musiker kan man alltså säga: Bägge yrkeskategorier genererar kulturella värden för det svenska samhället. De producerar även tjänster inom underhållningssektorn som innebär skatteintäkter för det svenska samhället. Musikkarriären kan vara upp till så dubbelt så länge som idrottskarriären, men kan också vara betydligt kortare. Med karriär avses här: period under vilken ovannämnda generering av kulturella och ekonomiska värden produceras av den yrkesverksamme som artist. Musikern kan dock erhålla Stimpengar långt efter den verksamma karriären tagit slut. Elitidrottaren löper större risker att ådra sig skador under karriären, än vad musikern gör. Många elitidrottare väljer att flytta utomlands för skattelättnader. Denna trend är inte lika stark hos kommersiella musiker. Svenska samhället kan man till följd av detta anta blir i större grad av med möjliga intäkter, i form av arbetsgivaravgifter och skatter, från elitidrottarskrået än vad fallet är med musikerskrået. Utbildningen som förbereder för de bägge karriärvägarna innebär, på ett ungefär, lika stora kostnader för samhället. *Vänsterhögern, de gröna* är emellertid av den åsikten att det är i fritidsgårdarnas replokaler, snarare än på kommunala musikskolan, som de potentiella artisterna får sin grundutbildning. Om man, å andra sidan, siktar in sig på en karriär som elitidrottare bör man söka sig till idrottsgrundskola och, eller åtminstone, till idrottsgymnasium. Enligt *Vänsterhögern, de grönas* resonemang är då den potentielle musikerns utbildning en mindre kostnad för samhället än vad den potentielle elitidrottarens är. Elitidrottarens skador innebär en större påfrestning av sjukvården än vad musikerns skador innebär. Med denna sammanfattning hoppas *Vänsterhögern, de gröna* ha bekräftat ovan ställda hypotes.

Istället för idrott musik?

Syftet med diskussionen ovan är inte, i första ledet, att uppmana den svenska regeringen att den, inom fritidssektorn, i större utsträckning bör ge anslag till institutioner som bedriver musikverksamhet, på bekostnad av de institutioner som bedriver idrottsverksamhet.

Vänsterhögern, de gröna tycker varken att svenska folket bör idrotta i en mindre utsträckning, eller att svenska folket bör musicera i en större utsträckning. *Vänsterhögern, de grönas* syfte är dels att visa på hur en annorlunda fördelning av anslagen till fritidssektorn ekonomiskt hade kunnat gynna det svenska samhället, dels resonemanget som följer nedan:

Variationerna på, och valmöjligheterna av, fritidssysselsättningar är många i dagens svenska, postmoderna samhälle. Verksamheter som inte är beredda att anpassa sig till föränderligt

samhälle sållas kvickt bort på ett naturligt sätt. Idrottsrörelsen, såsom den idag är regisserad och utformad av RF, är en sådan verksamhet. Hur denna avsaknad av lyhördhet och anpassningsförmåga gestaltas i RF, diskuteras i *Vänsterhögern, de grönas* idrottspolitiska program (se ovan). Och om det inte vore för idrottsrörelsens härdvunna och, enligt *Vänsterhögern, de gröna*, obefogat påstådda samhällsnytta så skulle den aldrig fått existera i den form den idag existerar i. Inte i Sverige. Med anledning av detta, har *Vänsterhögern, de gröna* för avsikt att låta reformera idrottsadministrationen i Sverige. Detta för att anslagen till fritidssektorn ska kunna fördelas mer rättvist till organisationer som genom ärlighet, etik och självkänedom är attraktiva i samhället för medborgarna. Må dessa organisationer vara idrottsföreningar, musikföreningar eller miljöföreningar. *Vänsterhögern, de gröna* vill inte att statliga anslag till fritidssektorn ska gynna organisationer som är ovilliga till att anpassa sig till samhället, organisationer som är byggda på luftslott, vars grundvalar bygger på obekräftade och godtyckliga resonemang. *Vänsterhögern, de gröna* anser att idrottsrörelsen i RF:s regi är en sådan organisation, varför ovan redovisade åtgärder omgående borde vidtas.